

Venäjä liberalisoi energiamarkkinansa, UV 2/2008

Fortum osti kaukaa Uralin takaa sähkölaitoksen, josta se maksoi miljardeja.

Ostos liittyi Venäjän uuteen politiikkaan, johon liittyen sähkön ja kaasun hinta
”vapautetaan”.

Hinnankorotukset menevät kansalaisten silmissä sähköyhtiöiden uusien ulkomaisten omistajien piikkiin, ja Esko Seppäsen mukaan odotettavissa on energiakapina tai vähintäänkin -napina.

Seppänen osallistui pääsiäisviikolla - toimessaan europarlamentin virallista Venäjä-yhteistyötä tekevän valtuuskunnan varapuheenjohtajana - kokoukseen duuman vastaavan elimen kanssa Moskovassa, ja seuraavassa hän esittää huomioita matkalta.

Puutullit ja WTO

Venäjän määräämät - maan omien sellu- ja paperitehtaiden investointien kannustamisen nimissä päätetyt - tullit raakapuun ulosviennille haittaavat vain kahden EU-maan (Suomi ja Ruotsi) puuntuontia. Niiden puolesta tulleista neuvottelee EU siitä syystä, että EU on tulliliitto ja jäsenmaat ovat antaneet tulliasioissa kaiken puhevallan unionille.

Venäjän varapääministeri Sergei Narishkin kertoi europarlamentin valtuuskunnalle, että Venäjä on ottanut käyttöön tullit ”tilapäisesti”. Hänen mukaansa ne poistuvat heti, kun Venäjästä tulee maailman (vapaa)kauppajärjestön (WTO) jäsen.

EU:n kauppakomissaarin Peter Mandelsonin Suomen puolesta käymissä neuvotteluissa asetelma on niin ollen se, että Venäjä on valmis poistamaan tullit, kun se liittyy WTO:n jäseneksi, mutta EU vaatii tullit poistettaviksi ennen kuin se suosittaa Venäjän jäsenyyttä. Eletään nokka tarttuu, pyrstö tarttuu-tilanteessa.

Tilanne on Suomelle epäedullinen. Asia, mikä ennen olisi hoidettu kahdenvälisesti Venäjän kanssa, on nyt unionin hoidossa. Kun ongelma ei koske EU:n suuria jäsenmaita, pienen Suomen puuntuonti Venäjältä riippuu sellaisten muiden tahojen toimista, joille asia ei ole tärkeä.

Ulkomaankauppaministeri Paavo Väyrynen, joka lienee jälleen kääntänyt takkinsa EU-asioissa, on näissä asioissa hanttimies.

Energiamarkkinoiden liberalisointi

Venäjällä sähköhuollosta on vastannut valtion omistama RAO UES-yhtiö, jonka johtajana on toiminut kansan vihaama yksityistämisarkkitehti Anatoli Tsubais. Hän tekee nyt itsestään tarpeetonta yksityistämällä sähköntuotannon ja lakkauttamalla johtamansa yhtiön vielä tänä vuonna.

Siihen liittyen venäläisiä sähköyhtiöitä on myyty ulkomaisille ostajille jo 30 miljardilla dollarilla.

Ulkomaiset yhtiöt voivat saada sijoituksilleen takaisinmaksun sitä kautta, että alihinnoitellun sähkön markkinahintaa korotetaan vähintään kaksinkertaiseksi vuoteen 2011 mennessä. Silloin sen halutaan vastaavan "eurooppalaista" tasoa. Teollisuus maksaa silloin täyden hinnan, mutta kotitalouksien hinnankorotuksille on pitempi siirtymäaika.

Fortumin Siperiasta 3 miljardilla eurolla ostama sähköyhtiö TKG-10 toimii Tsheljabinskin-, Kurganin- ja Tjumenin-alueilla, joilla asuu nelisen miljoonaa ihmistä. Voimaloiden polttoaine on maakaasu, jota Fortumille toimittaa valtion monopoliyhtiö Gazprom.

Kun Fortum osti vain sähkön tuotannon, mutta ei siirtoverkkoa, ja kun se ei voi vaikuttaa Gazpromin kaasusta perimään hintaan, investoinnin takaisinmaksu on täysin riippuvainen Venäjän viranomaisten mielivallasta.

Vaikka ulkomaiset investoijat saavat valtiovalta luvan korottaa vapaasti sähkön hintaa, kauppaan sisältyy suuri vastarinnan riski. Yritysjohdajat ja kotitaloudet saattavat nousta sähkönhintakapinaan, ja se saattaa hermostuttaa poliitikot säätämään hinnoille uudenlaisia kattoja. Silloin ostajayhtiöt eivät saa kotiutetuksi voittoja suunnitelmiensa mukaan.

Hinnankorotukset EU:n sähkömarkkinoilta

Fortum otti ison riskin. Se saattoi ottaa vain niillä voitoilla (ja EU:n luomilla voitto-odotuksilla), jotka se kerää Suomessa sähkön ostajilta perusteettomilla hinnankorotuksilla.

Suomessa hinnankorotuksille on EU:n avoin tuki. Ne palvelevat sähkömarkkinoiden harmonisointia (lue: täysliberalisointia). Se on myrkkyä EU:n halvimpiin kuuluvalla suomalaisen sähkön hinnalle.

EU ajaa koko unionin alueella sisään pohjoismaista Nord Poolin hinnoittelusysteemiä: sähköstä peritään aina kalleimman tuotantokustannuksen mukaan määräytyvä tukkupörssihinta. Sitä nostaa aina EU:ssa (pörssi)kaupankäynnin piiriin kuuluvien päästöoikeuksien hinta, vaikka niitä ei tarvita atomi- ja vesivoiman tuotannossa. Päästöttömän sähkön tuotannolla Fortum tahkoaa

rahaa Siperian riskien kattamiseen, ja sen investoinnin lopullisina maksajina saattavat joutua toimimaan suomalaiset kotitaloudet.

Sen lisäksi, että Fortum yrittää ostaa Venäjältä epämääräisiä voittoja, sen investoinnin perustana on myös EU:n päästöoikeusjärjestelmä. Tehostamalla Siperiassa TGL-10:n toimintaa se saa laskea EU:ssa hyväkseen venäläisyhtiön päästöjen - helpommalla kuin Suomessa toteutettavat - päästövähennykset. Niin ollen riskiostot kasvattaa edelleen niitä voittoja, joita Fortum saa suomalaisilta sähkön ostajilta Nord Poolin periaatteiden mukaan toimivan tukkusähkö- ja päästöoikeuksien hinnoittelujärjestelmän ansiosta.

Siinä sivussa kasvavat Fortumin johtajien "osakekannustusjärjestelmän" mukaiset tulot.

Myös kaasulle markkinahinnat

Venäjä nostaa sisämarkkinoidensa kaasunhinnat - sähköhintojen tapaan - oloissaan sietämättömän korkealle eurooppalaiselle tasolle. Sähkökapinan ohella voidaan Venäjälle ennustella myös kaasunhintakapinaa.

Venäjällä on maailman suurimmat kaasuvarat, eikä ole näköpiirissä sitä ongelmaa, että Gazprom ei voisi vastata EU-maiden kanssa tekemistään vientisitoumuksista. Kun kaasun hinta nousee, tehdään uusia kaasuinvestointeja. Niiden kalleuden takia investointeja ei tehdä ennakolta, ennen kuin kaasulle löytyy varmat ostajat.

Venäjän kautta kulkevat kaasuputket Kazakstanista ja Turkmenistanista - Ukrainan kautta - Eurooppaan. Niiden maiden kaasu on hinnoiteltu alle puoleen Venäjän EU-mailta perimästä hinnasta.

Kun Venäjän on sanottu pelaavan energiakortilla, syntyneet toimituskriisit ovat todellisuudessa olleet seurausta siitä, että Ukrainassa on käytetty maan teollisuuden omiin tarkoituksiin venäläis-kazakstanilais-turkmenistanilaista halpakaasua ja maan läpi kulkeviin Eurooppa-putkiin on pantu ukrainalaista kaasua. Sillä tavalla Ukraina on kusetanut Gazpromia ja varastanut Gazpromin Eurooppaan lähettämää kaasua omiin tarkoituksiinsa. Sen ohella Ukraina on jättänyt kaasulaskujaan maksamatta. Kun sen seurauksena venäläiset lopettivat toimituksensa Ukrainaan, ukrainalaiset varastivat kaasua Gazpromin EU-maihin lähettämistä toimituksista.

Sen puolalaiset Ukrainan ystävät ovat onnistuneet EU:ssa kääntämään Venäjä-kritiikiksi; että Venäjä käyttää politiikassa kaasuputkiasetta.

Se on loppu nyt!

Kun Kazakstan ja Turkmenistan ilmoittivat maaliskuussa alkavansa hinnoitella kaasunsa alihinnan sijasta eurooppalaiseen hintatasoon, ilmoitus muuttaa Euroopan kaasumarkkinoiden luonteen. Halpaa Gazprom-kaasua ei ole enää tarjolla, ei edes venäläisille itselleen.

Suomi kuitenkin saa kaasua alehintaan!

Oikeaan aikaan tehdyllä 25-vuoden toimitussopimuksella Suomi saa kaasunsa Venäjältä 20-30 % muita halvemmalla.

Se on julkinen salaisuus, josta emme Euroopassa huutele. EU on jo muutoinkin hyökkäämässä Suomen kaasuntuonnin kimppuun vaatimalla ns. kolmannessa energiamarkkinapakettissa kaasuputkien omistuksen eriyttämistä pois sen käyttäjien hallinnasta. Se johtaisi Suomen saaman kaasun toimitussopimusten tarkistamiseen - ja hinnannousuun.

North Stream

Kaasuputkien kulku maiden läpi on maailmanpolitiikkaa. Suunnitteilla on kaksi uutta putkea Venäjältä EU:hun: North Stream ja South Stream.

Pohjoinen putki kulkisi Venäjältä Saksaan Itämeren pohjassa, ja se on herättänyt vastareaktion varsinkin Puolassa. Poliittinen vastalause on puettu ympäristöongelman muotoon. Neuvottelut putken rakentamisesta maitse Puolan läpi kariutuivat siihen, että Puola halusi tukea läheistä liittolaistaan Ukrainaa niin ettei sitä ohitettaisi kaasutoimituksissa idästä länteen.

Puola haluaa rakennettavaksi ns. Nabuco-putken Keski-Aasiasta - ohi Venäjän - Keski-Eurooppaan. Kun kaikki muut putki-investoinnit maksetaan kaasuyhtiöiden rahoin, Puola haluaa Nabuconsa maksuun EU:n rahoin!